

Vzdělávací program zaměřený na nenávistné projevy na internetu

metodický materiál
2. upravené vydání

#	H	A	T
E	/	S	P
E	E	C	H

**Vzdělávací program
zaměřený na nenávistné
projevy na internetu (metodický materiál, 2. upravené vydání)**

Autoři:

Silvie Pýchová, Michal Kaderka, Miroslav Hřebecký, Richard Lukáš, Bob Kartous, EDUin

Úprava metodiky:

Lucie Bilderová, Andrea Svobodová, Jaroslav Valůch, Vlasta Vyčichlová

*Metodika byla upravena na základě podnětů vzniklých během školení školitelů,
Sluňákov, únor 2016.*

Vydalo: Multikulturní centrum Praha, z.s., Praha 2016

Grafická úprava: Michaela Padrtová

Jazyková korektura: Vlasta Vyčichlová

Spolufinancováno programem
Fundamental Rights and Citizenship Evropské unie

Tato publikace byla vydána s finanční podporou programu Fundamental Rights and Citizenship Evropské unie. Za jeho obsah zcela odpovídá Multikulturní centrum Praha a nemůže být tak považován za stanovisko Evropské unie.

Obsah

1. Úvod	2
2. Obecné metodické poznámky	4
3. Dílna 1	5
4. Dílna 2	9
5. Dílna 3	13
6. Slovníček pojmů	16

1. Úvod

#2

Metodika vzdělávacího programu zaměřeného na nenávistné projevy na internetu je určena lektorům – pedagogům, pracovníkům s mládeží a všem těm, kteří mají zájem věnovat se tématu nenávistných projevů v online prostředí. Vychází ze zážitkové pedagogiky a osobnostní výchovy. Metodika vychází z RVP pro střední odborné vzdělávání a naplňuje cíle kapitoly 2, odstavce d (Žít společně).

Cílem předkládané metodiky je:

- a) pochopit kořeny i dopady hate speech
- a rozpoznat ji na internetu
- b) motivovat žáky, aby se nestali součástí vzniku a šíření hate speech
- c) seznámit žáky s možnostmi, jak na hate speech reagovat

STRUKTURA VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU

Vzdělávací program se skládá ze tří dílen, které na sebe navazují a tvoří celek. Každá dílna je rozvržena na dvě vyučovací hodiny (90 minut) a je vedena dvěma proškolenými lektory.

Dílina 1: Vstupní motivace pro celý program a téma nastolení pojmu hate speech, definování problému a jeho aktuálnosti i společenských dopadů.

Dílina 2: Žáci reflektují své hodnoty a obavy z ohrožení. Pochopí mechanismus, jak haty vznikají (pochopení mechanismu je polovina prevence).

Dílina 3: Žáci se naučí čelit hatům, aby se mohli zastávat ohrožených. Budou vědět, jak na haty reagovat v online prostředí, článcích či v reálné konverzaci. Žáci budou vybídnuti i k vytvoření strategie, jak společně postupovat proti hatům v rámci školy.

CO METODIKA OBSAHUJE

- + Obecné metodické poznámky

- + Textové podklady pro tři dílny (každá dílna cca 90 minut)
- + Tematické rozšíření dílen pro učitele
- + Doporučené následné aktivity pro učitele a třídu
- + Doporučené zdroje
- + Slovník terminologie
- + Reflexi a zpětnou vazbu

KDO JE CÍLOVOU SKUPINOU AKTIVITY?

Je určena pro druhé a třetí ročníky středních odborných škol (17–18 let) a maturitních oborů středních odborných učilišť. Je vhodná pro jednu třídu (do 30 žáků). Je dobré, když se jednotliví účastníci v rámci skupiny znají. Lekce lze realizovat i s o rok mladšími žáky, v takovém případě je však třeba seznámit se s metodikou zvlášť pečlivě a případně některé aktivity vynechat nebo upravit na základě detailní znalosti skupiny.

REALIZÁTOR PROJEKTU

Multikulturní centrum Praha

MKC Praha je nevládní neziskovou organizací, jejímž hlavním cílem je respekt k lidským právům a jejich podpora, politická rovnost a zmenšení sociálních rozdílů. Je aktivní na poli vzdělávání, výzkumu a veřejných debat spojených s migrací a interetnickými vztahy.

ZPRACOVATEL METODIKY

EDUin

EDUin je obecně prospěšná společnost, která usiluje o to, aby se téma vzdělávání stalo celospolečenským tématem. Proto:

- + pravidelně informuje o všem novém v oblasti vzdělávání,
- + usnadňuje komunikaci mezi médii a odbornou veřejností,
- + podněcuje celospolečenskou diskuzi o otázkách efektivit a kvality vzdělávání,

- + propojuje odborníky z různých oborů a zájemce o problematiku z laické veřejnosti,
- + přibližuje závěry výzkumů a analýz zabývajících se školstvím a vzděláváním.

PROJEKT BRICKS – STOP NENÁVISTNÝM PROJEVŮM

Kontext projektu

Anonymní prostředí internetu je často plné nenávistných, urážlivých, xenofobních i rasistických výroků. Vzhledem k obrovskému dopadu, který internet v současné době má zejména na děti a dospívající, není možné tento jev přehlížet, a dopustit tak, aby se tento způsob vyjadřování stal normou. Cílem projektu je dovést žáky k tomu, aby se kriticky zamysleli nad původem a dopadem nenávistných projevů a zároveň proti nim něco aktivně dělali.

Cíle

Obecným cílem projektu je čelit šíření online nenávistných projevů namířených proti migrantům a menšinám pomocí aktivního zapojení uživatelů webu a těch, kteří web tvoří.

Projekt se nezaměřuje na negativní důsledky plynoucí z používání internetu, ale na budování interkulturního a interetnického dialogu v online prostředí. Projekt se neorientuje pouze na konzumenty webu, ale i na profesionály z oblasti médií, kteří se v souvislosti s vyšším množstvím diskutujících setkávají s novými výzvami. Mediální prezentace menšin médií zásadně ovlivňuje veřejné mínění a postoje, především u tak citlivého tématu, jakým je migrace.

Pro koho je projekt určen

Pro pedagogické pracovníky, webové experty, novináře, migranty, webeditory a studenty.

Aktivita

> Výzkum

- pět národních studií zkoumajících způsob diskuzí a přístup online médií
- evropská studie porovnávající situaci v zemích zapojených do projektu

> Setkání a výměny zkušeností

- participativní setkání pedagogických pracovníků, migrantů, menšin a profesionálů z oblasti médií a expertů na digitální prostředí
- evropská výměnné setkání novinářů pracujících s digitálními médií

> Metodika dílen pro střední odborné školy a učiliště

Je určena pro pedagogické pracovníky a lektory, kteří se chtějí věnovat tématu nenávistných projevů na internetu.

> Dílny

Třídílný cyklus dílen pro střední odborné školy a učiliště je zaměřený na rozpoznání nenávistných projevů a na to, jak na ně reagovat.

> Online kampaň

Interaktivní webová platforma a online kampaň pro mladé lidi podporující veřejnou debatu o zásadních problémech spojených s diskutováním na internetu.

> Evropská akce

Závěrečné setkání na internetovém festivalu v Pise.

H A T
E / S P
E E C H

2. Obecné metodické poznámky

#4

SPOLUPRÁCE LEKTORA S VYUČJÍCÍMI

Učitel by měl být přítomen po celou dobu realizace. V úvodu programu při první lekci je nezbytné, aby lektor navázal s účastníky kontakt a vytvořil atmosféru sdílení a důvěry. Proto by se pedagog měl po zahájení držet zpátky a příliš se nezapojoval, pouze představit lektora, uvést program a po zbytek lekce se omezit na pasivní roli pozorovatele.

Teprve postupně podle dohody s lektorem by se pedagog mohl zapojovat do jednotlivých aktivit. Kvůli přesahu projektu a udržitelnosti započatých procesů je třeba, aby se třetí lekce již učitel účastnil aktivně a v závěrečné fázi tvořil s lektorem tandem. Pokud však lektor vyhodnotí, že vztah mezi žáky a učitelem je pozitivní a otevřený (tedy panuje atmosféra vzájemné důvěry), je možné zapojit učitele již od první dílny.

Pozor, učitel může zasáhnout i negativně, rozbořit budovanou strukturu a zásadně ovlivnit skupinu. Proto musí být jasně na začátku sděleno, jakou roli má pedagog ve třídě a že hlavním moderujícím po dobu programu je lektor/ka. Někteří učitelé jsou plní stereotypů, pro mnoho z nich může být zajímavé vidět, jak mechanismy hate speech vznikají. Lektori by měli být připraveni na situaci, kdy se učitel zachová pod vlivem vlastního stereotypu.

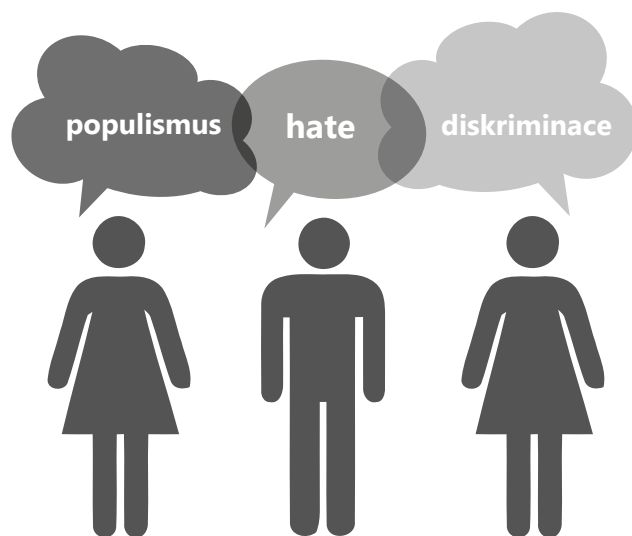
Lektor by měl učiteli zdůraznit, že:

- + je potřeba se pedagoga dopředu vyptat na žáky s aktuálními problémy. Ty pokud možno posadit nenápadně tak, aby na ně lektori dobře viděli, mohli je pozorněji sledovat v průběhu lekce a případně včas zasáhnout před spuštěním nekontrolované emoční reakce.

- + je třeba u vyučujícího (případně i u výchovného poradce nebo školního psychologa) ověřit, zda se někdo ze skupiny nestal v minulosti terčem diskriminace či hate speech. V takovém případě je nezbytné pečlivě uvážit a důkladně zkontrolovat, zda je účast takové osoby vhodná, zda jí realizovaný program nezpůsobí ještě větší trauma. I v případě, že po poradě vyhod-

notíme, že riziko je malé a účast spíše doporučená, je potřeba taktně předem s dotyčným žákem/žákyní věc probrat, naznačit, čemu se v programu budeme věnovat, a ponechat i na jeho/jejím rozhodnutí, zda se do programu zapojí.

Takováto individuální péče a projev zájmu častokrát stačí k zajištění bezpečného průběhu lekcí, doporučujeme však zvažovat všechny okolnosti velmi pečlivě, neboť při nesprávném vyhodnocení situace již není cesta zpět a můžeme napáchat velké škody otevřením, nebo dokonce prohloubením traumatu. Pokud k takovému stavu dojde, měl by učitel zvážit řešení společně se školním psychologem.

3. Dílna 1

#5

Trvání: 90 minut.

Cíle dílny: Vstupní motivace pro celý program a téma, seznámení s pojmy – hate speech, diskriminace, stereotyp, hoax

Časový harmonogram (viz tabulka):

Úvod, pravidla	10 min.
Aktivita: Pronájem bytu	30 min.
Review: hra Pronájem bytu	10 min.
Aktivita: Haty kolem nás	25 min.
Review: vyhodnocení Haty kolem nás + uzavření	5 min.
Závěr + Evaluace	10 min.

ÚVOD

Žáci jsou seznámeni se základními informacemi o lektorech, vzdělávacím programu a organizacích, které za programem stojí.

Postup:

Lektoři uvítají žáky na první dílně a představí se (mohou podle svého uvážení říci pár informací o sobě – z jakého města jsou, čemu se věnují apod.). Rozdají bílé lepicí štítky a fixy a každý si vytvoří svou jmenovku. Domluví se s žáky, zda si budou tykat či vykat (navrhuje se tykání). Představí stručně organizaci, kterou zastupují – Multikulturní centrum Praha, neziskovou organizaci, která se věnuje oblasti soužití menšin s většinovou společností, organizuje vzdělávací programy na středních školách, pořádá debaty, diskuze, má k dispozici knihovnu s odbornou literaturou. Novinky se dají sledovat na facebooku Multikulturní centrum Praha nebo na webu www.mkc.cz. Lze zmínit, že činnost organizace se promítá do obsahu dílen.

Podle zvážení lektorů a s ohledem na časový prostor je možné udělat i seznamovací kolečko, kdy je každý vyzván, aby řekl své křestní jméno (lektoři žáky neznají) a přidal jednu zajímavou osobní informaci (svůj koníček apod.).

Lektoři vysvětlí, že dílna 1 je součástí trojdílného cyklu. Dodají, že se budou v následujících aktivitách věnovat tématu nenávistných projevů na internetu, rozpoznání stereotypů (lektoři se ujistí, že žáci rozumí slovu stereotyp), uvědomění si vlastních postojů, hodnot a pocitů, stanou-li se terčem posměchu nebo nenávisti. Přidají informaci, že dílna nebude mít formu přednášky, je pojatá zážitkovou formou, a tak jsou vítané jak aktivita žáků, tak i jejich otázky.

Lektoři se mohou žáků zeptat, zda si nenávistných projevů na internetu všimli. Nakonec stručně uvedou schéma dílen:

Dílna 1: Pochopení používaných pojmů, definování problému a jeho aktuálnosti i společenských dopadů.

Dílna 2: Pochopení mechanismů, jak hate speech (slovní projevy nenávisti) vzniká a funguje.

Dílna 3: Poznání, jak na hate speech reagovat a jak lze hate speech čelit.

Lektoři zjistí, zda ve škole nebo pro třídu už byla zpracována pravidla práce ve skupině. Pokud ano, společně je projdou a podle svého zvážení doplní. Pokud ne, můžou navrhnout třeba následující:

- + Mluví vždy jen jeden a ostatní ho respektují.
- + Nekomentujeme názory ostatních – je dobře, že každý má jiný názor. Můžeme se tak od sebe učit.
- + Neexistuje správná ani špatná odpověď – jde o hledání a diskuzi.
- + Informace jsou důvěrné – nikdo je nevynášá ven.
- + Nemluvíme vulgárně a urážlivě.
- + Pravidlo STOP – když se ti děje něco, co ti není příjemné, můžeš z konkrétní aktivity odstoupit.

ŠKOLITELSKÝ TIP 1: Pravidla mohou mít lektoři již dopředu sepsaná na flipchartovém papíru (nebo křídou na tabuli). Pak s žáky seznam projdou bod po bodu a společně každé pravidlo zvlášť odsouhlasí, případně ho upraví nebo doplní dalším návrhem.

ŠKOLITELSKÝ TIP 2: pravidla nemusí být nazývána pravidly, lze použít formulaci „pojdme si společně shrnout pár bodů, jak bychom mohli v následujících hodinách fungovat“ apod.

Na závěr lektoři seznámí žáky s informací, že budou mít dvě vyučovací hodiny spojené do jedného bloku bez přestávky, ale v případě nutnosti je možné si po předchozím ohlášení odskočit.

NÁZEV AKTIVITY: SIMULACE PRONÁJMU BYTU

Pomůcky: 2 šály (případně klobouk, čepice, šátek na ruku apod.), pracovní list 1: instrukce pro žáky se šálou, pracovní list 2: role pro žáky ve třídě

Cíl aktivity:

Rozvíjet u žáků porozumění mechanismu vzniku stereotypů a předsudků a diskriminace, které mohou vést až k nenávistným projevům na internetu nebo v běžném životě.

Postup/zadání aktivity:

Lektor seznámí žáky s tím, že si zahrají hru vycházející ze skutečné situace. Vybere dva žáky a odvede je z místnosti. Tito žáci si za dveřmi na sebe obléknou šálu. Lektoři dají pozor, aby oblečení šála nepřipomínala konkrétní skupinu lidí.

Výběr žáků:

Volbě vhodných osob je potřeba věnovat zvýšenou pozornost. Nejlepší je vytipovat žáky předem s pedagogem, který skupinu zná, podle tohoto profilu: Někdo (na pohlaví nezáleží), kdo se pravděpodobně nestal terčem hate speech, opinion maker (člověk, který má vliv na mínění a názory lidí), silná osobnost, která snese potenciální negativní situaci. Je žádoucí, aby šlo o vnímavou osobnost, která bude otevřeně popisovat své pocity.

Lektor žákům, kteří jsou za dveřmi, předá pracovní list s instrukcemi: „Jste pár, který shání pronájem bytu. Nemáte teď kde bydlet a potřebujete pro sebe rychle sehnat byt. Jste slušní a poctiví lidé, máte oba dva zaměstnání a dostatek peněz na nájem i kauce. Vaším cílem je diskutovat tak, aby vás ubytovali. U stolečků budou stát majitelé bytů, vašim úkolem je obejít všechny stolečky (majitele bytů) a přesvědčit je, aby vám pronajali byt.“

Druhý lektor je mezitím s ostatními žáky ve třídě a rozdělí je do skupin podle zadání na lístečcích. Lektor vysvětlí, že jde o hru, ve které každá skupina nabízí k pronájmu volný byt. Zároveň jim sdělí, že za nimi přijde dvojice, která si bude chtít jejich byt pronajmout. Lektor předá „majitelům bytu“ pokyn, že dvojici nechtějí byt pronajmout, protože mají na sobě šálu, ale zároveň tento důvod nesmějí dvojici přiznat. Lektor může skupiny obejít a ověřit si, že žáci vědí, jak mohou argumentovat, případně jim dá pár tipů, jak mohou konverzaci vést. Ostatní žáci budou mít roli pozorovatelů.

Každé skupince předá napsané role:

Skupina 1 (3–5 žáků): majitelé bytu – rodina, která má dluhy, nutně potřebuje příjem

Skupina 2 (2 žáci): majitelé bytu – postarší bezdětný pár se psem, muž ani žena nikdy nebyli v zahraničí (jde o pár, proto je lepší být pouze ve dvou)

Skupina 3 (3–5 žáků): majitelé bytu – rodina s malými dětmi, žena je na mateřské dovolené, muž pracuje

Skupina 4 (3–5 žáků): majitelé bytu – fotbaloví fanoušci, uznávají jen lidi, kteří také fandí fotbalu

Skupina 5 (2 žáci): majitelé bytu – mladí vysokoškoláci, pronajímají byt, který zdědili po rodičích

Poté vejdou žáci se šálou do třídy a navazují komunikaci. Setkávají se s odmítnutím v různorodé formě úměrné temperamentu protistrany. Je vhodné nechat situaci rozeběhnout a umožnit aktérům, aby oslovili všechny (nebo skoro všechny) pronajímatele, klidně i opakovaně. Lektoři buď nechají hru rozeběhnout a zasahují do ní, až když ztrácí hra dynamiku a přinesou do ní nové dotazy a argumenty, anebo dají časový limit, který hra má, a do hry až do jejího konce nezasahují.

Po skončení hry lektoři vyzvou všechny aktéry, aby vystoupili z rolí (mohou je např. „vyklepat“) a posadili se do kroužku.

Review:

Pocity žáků v šále jsou z celé aktivity nejdůležitější, věnujeme jim náležitou pozornost i časový prostor.

Při sezení v kroužku lektoři vedou reflexi, která směřuje k faktům (co se odehrálo), prožitku (jaké to bylo – jak pro žáky se šálou, tak pro pronajímatele) a k reálné situaci, kterou hra simuluje.

> Dotazy pro pozorovatele:

Můžete popsat, co se stalo?

> Dotazy na žáky se šálou:

Co vás na hře překvapilo? Jak jste se cítili? Co bylo obtížné, nebo naopak jednoduché (a proč)?

> Dotazy pro pronajímatele:

- + Jakou jste měli přidělenou roli? Jak jste se v ní cítili?
- + Změnila některá ze skupin názor a vyhověla žadatelům o pronájem? Proč ne? Proč ano? Co vás přesvědčilo? Jaký argument? Pocit?

> Dotazy pro všechny:

- + V aktivitě byla překážkou úspěšného získání pronájmu šála.
- + Co z reálného života může šála symbolizovat? (Jeden z lektorů může psát odpovědi na tabuli.)
- + Máte nějakou osobní zkušenost s podobnou situací? Nebo jste o nějaké takové situaci slyšeli?
- + Co podle vás znamená pojem **diskriminace**?

Odpovědi žáků lektoři doplní přesnou definicí, případně ji napíšou na tabuli a uvedou příklady situací, kdy se o diskriminaci mluvit dá, i takových, kdy o diskriminaci nejde.

Ptají se: **Které skupiny lidí mohou být diskriminovány?** (Lze navázat na seznam vytvořený při reflexi aktivity Pronájem bytu.) **Jaké konkrétní projevy diskriminace má?** (Opět je dobré psát je na tabuli, seznam použijeme při závěrečné reflexi.)

INFORMACE PRO LEKTORY:

DISKRIMINACE:

Diskriminace je jednání, při němž ve srovnatelné situaci s jednou osobou zacházíme méně příznivě než s jinou, a to například z důvodu etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální

orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání nebo světového názoru.

Právo na rovné zacházení je stanoveno antidiskriminačním zákonem. Zakazuje diskriminaci v zaměstnání, podnikání, vzdělání, sociální oblasti, zdravotní péči, poskytování zboží a služeb včetně bydlení a ve veřejné správě.

Diskriminace je například:

1. Odmítnutí péče ze strany lékaře z důvodu etnicity (např. u zubaře, gynekologa apod.).
2. Rozhodnutí vedoucího nepřijímat do zaměstnání uchazeče odlišné barvy pleti.

Diskriminace není:

1. Když si někdo při výběru životního partnera vybírá pouze mezi osobami určité barvy pleti.
2. Pokud žena odmítne nabídku k navázání vztahu od výrazně mladšího muže s odůvodněním, že je příliš mladý.
3. Když v přijímacím řízení na sportovní gymnázium, kde se počítá s rozšířenou povinnou tělesnou výchovou, nebude vybrán tělesně postižený uchazeč. (A další případy osobních rozhodnutí či rozhodnutí, kdy daná charakteristika objektivně znemožňuje účast.)

Často se objevuje též pojem **pozitivní diskriminace**, který označuje záměrné úsilí, jak některou, zpravidla jinak negativně diskriminovanou skupinu osob cíleně zvýhodnit. Příkladem pozitivní diskriminace byly kvóty, které v USA stanovovaly podíl černošských studentů mezi všemi uchazeči přijatými ke studiu.

NÁZEV AKTIVITY: HATY KOLEM NÁS

Pomůcky: terminologický slovník (v závěru metodiky), pracovní list 3 (k vytištění pro žáky): definice hate speech, dangerous speech, hoaxu a stereotypu, na A4 vytištěné termíny (hate speech, dangerous speech, hoax, stereotyp), papírová lepenka, pracovní list 4 (pro lektory): ukázky hate speech, dangerous speech, hoaxu a stereotypu

Cíl aktivity:

Osvojit si pojmy hate speech (hate, hejt), dangerous speech, hoax a stereotyp a umět je rozpoznat v reálné situaci.

Postup/zadání aktivity:

Lektoři rozdělí žáky do 4 skupinek. Každé skupině předají vytištěnou definici hate speech, dangerous speech, hoaxu a stereotypu (pracovní list 3), nechají je definici si přečíst a uvést nějakou situaci (ideálně z online prostředí), kdy se s jevem setkali.

Mezitím rozmístí do rohů vytištěné papíry s nápisy hate speech, dangerous speech, hoax, stereotyp a připevní je papírovou páskou na zeď. Následně nechají žáky prezentovat, k čemu došli.

V další fázi lektori čtou ukázky (viz pracovní list 4) a požádají žáky, aby si stoupili pod ceduli podle toho, zda si myslí, že je konkrétní ukázka příkladem hate speech, dangerous speech, hoaxu nebo stereotypu.

Pak nechá lektor žáky krátce objasnit, proč jsou v daném rohu – stačí dát prostor vyjádřit se jednomu až dvěma zástupcům pod každou cedulí.

Všimá si především situací, kdy se žáci přesouvají, nemohou se rozhodnout, stojí na pomezí apod., a vede aktivitu k závěru, že je to v pořádku, protože někdy není možné přesně rozpoznat hranici.

Review:

- Je možné vrátit se k seznamu projevů diskriminace a doplnit, pokud chybí, i pojmy z předchozí aktivity (pokud nechybí, tak je zvýraznit).

- Společnými jmenovateli diskriminace i nenávistných projevů (hoax, hate speech atd.) jsou obava, strach, nejistota a často neznalost.

- Dopad nenávistných projevů na internetu je značný – to, že něco sdílíme a případně lajkujeme v nějaké skupině (náš postoj vidí všichni kamarádi), může mít dopad na konkrétní osobu (osoby). Dá se uzavřít daty z výzkumu zadaným vládní kampaní Hate Free Culture (je projektem Agentury pro sociální začleňování Úřadu vlády):

- nenávistný projev namířený vůči jednotlivci dopadá negativně nejen na něho, ale i na celou skupinu, ke které náleží;
- tolerováním nenávistných projevů na internetu se utváří společenské klima, kdy jsou dané výroky legitimní a tolerované a mohou se přenést do fyzické prostoru v násilné formě (viz případ pobodaného muslima, únor 2016, Praha).

- Lektori uzavrou aktivitu s tím, že hranice mezi jednotlivými pojmy je tenká, a hranici může např. tvořit to, zda je může být má aktivita na internetu trestná a že je příhodné myslet na to, že to, že něco publikuji na internetu a ne pod svým jménem, neznamená, že to nemá dopady na další osoby a že to „nikdo nevidí“.

INFORMACE PRO LEKTORY: HATE SPEECH A PRÁVO

Nenávistné projevy, včetně jejich internetových verzí, postihuje české trestní právo v rámci několika trestných činů. Všechny však spojuje skutečnost, že nenávistné projevy musí být proneseny vůči skupině osob na základě jejich nezaměnitelné charakteristiky a veřejně:

Mezi tyto trestné činy patří:

- + trestný čin hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob (§ 355 trestního zákona),
- + podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 356),
- + založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka (§ 403),
- + projev sympatií k těmto hnutím (§ 404),
- + popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidy (§ 405).

V případě trestných činů (§ 355, § 356 a § 403 trestního zákona) nový trestní zákoník z roku 2010 zařadil projevy spáchané prostřednictvím veřejně přístupné počítačové sítě do kategorie kvalifikovaných skutkových podstat, čímž umožnil jejich zvýšenou represí. Trestní sazba v tomto případě bývá zpravidla v rozmezí od 6 měsíců do 3 let. Nenávistné projevy v prostředí internetu považuje české právo evidentně za trestné, praktické vymáhání tohoto práva však příliš nefunguje (Výborný, 2011). Souvisí to s obtížným odhalováním pachatelů a testem proporcionality, který se uplatňuje vždy, jedná-li se o omezení svobody slova.

Konkrétní český judikát je žaloba Jaroslava Suchého na Our Media (provozovatel Parlamentních listů), kdy vysoudil v říjnu 2015 odškodnění za rasistické příspěvky v diskuzi pod jedním článkem. Více o případu: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/vrchni-soud-potvrdil-prelomovy-verdikt-parlamentni-listy-musi-zaplatit-odskodne-za-rasisticke-diskuze-pod-clanky>.

EVALUACE

Pomůcky: papír A5, propisky

Cíl:

Žáci si uzavřou dílnu a přeloží si to, co prožili, do vlastních slov.

Postup/zadání aktivity:

Na úplný závěr dílny dostanou žáci čas, aby zhodnotili dílnu. Každý z nich si vezme svůj papír a tužku a zodpoví 3 otázky (níže) – lektori je mohou napsat na tabuli. Lektori připomenou, že hodnocení je anonymní a slouží jen jako podklad (byť důležitý) pro další dílny.

> Otázky pro žáky:

1/ Co mě v dílně překvapilo:

2/ Co si zapamatuji:

3/ O čem chci více přemýšlet:

DOPLŇKOVÁ AKTIVITA

NÁZEV AKTIVITY: HLEDÁNÍ VLASTNÍ ŠÁLY

Pomůcky: tužka a papír pro žáky

Cíle aktivity:

Žáci si uvědomí, že jsou každý součástí nějaké skupiny – ať chtě-

jí, či nikoliv, a bez ohledu na to, zda do ní skutečně patří – a že každá skupina může být pro jiné předmětem zesměšnění, stereotypů či hate speech.

Postup/zadání aktivity:

Lektor rozdává pracovní listy do skupin.

Provedení pracovního listu: formát A4, grafika, různě veliké bubliny po celé ploše (cca 10–15)

Nahoře nadepsaný úkol: Domluvte se ve skupině a do bublin napište šály, do kterých vás okolí navléklo, a uveďte naopak, komu často šálu navlékáte vy či vaše okolí. Snažte se respektovat velikost – vaše největší šála patří do největší bubliny.

Lektor rozdělí žáky do trojic, nebo nechá žáky pracovat jednotlivě. Rozdává jim pracovní listy, určí časový limit a nechá skupiny samostatně pracovat. Obchází jednotlivé skupiny, ujišťuje se, že všichni pochopili zadání, případně vysvětluje, motivuje, aby skupiny vymýšlely co nejvíce šál, i těch nepříliš častých.

Pokud se nějaká skupina zdráhá psát o svých šálách, lektor žáky vyzve, aby sepsali obecně šály, které znají. Toto učiní až poté, co vyčerpá přesvědčovací argumenty a svoji podporu, aby trojice definovala vlastní šálu.

Review:

Po skončení práce se všichni posadí do kruhu a lektori kladou otázky:

+ Bylo těžké se shodnout? (v případě, že pracují ve trojicích)

+ Vybavovaly se vám možné šály snadno?

+ Měli jste potíže hledat další možnosti? Čím to bylo?

Je možné nabídnout žákům možnost přečtení vlastních bublin – lektor nechává prostor, a pokud nikdo nechce, žáky nenutí.

MÍSTO PRO VAŠE POZNÁMKY

4. Dílna 2

#9

Trvání: 90 minut.

Cíle dílny: Zprostředkovat žákům, jaký dopad má naše chování na ostatní lidi, pochopit pojem stereotyp a vliv (sociálních) médií na naše názory.

Časový harmonogram (viz tabulka):

Úvod	5 min.
Entropa + review	25 min.
Útok v Břeclavi + review	50 min.
Závěr + evaluace	10 min.

ÚVOD

Cíl:

Lektoři a žáci se připraví na dílnu (uspořádání třídy, vytvoření jmenovek atd.).

Lektoři připraví učebnu (židle do kruhu, lavice ke stranám apod.). Rozdají žákům bílé lepicí štítky a fixy a každý si vytvoří svou jmenovku.

S žáky se přivítají na pokračování trojdílného cyklu dílen a zrekapitulují, co se dělo minule. Mohou to udělat následovně: **V předchozí dílně jsme se dozvěděli, co je to stereotyp, diskriminace, hoax a hate speech. Dnes se zaměříme na to, jaký konkrétní dopad má naše konkrétní chování na internetu na nás a naše okolí. Stejně jako minulá dílna, ani tato nemá formu přednášky: kdykoli se zapojte a ptejte se.**

Lektoři připomenou, že dílna opět trvá dvě vyučovací hodiny, že proběhne bez přestávek, ale pokud si někdo potřebuje odskočit, není to problém.

Pokud lektoři pracovali v předchozí dílně s pravidly (body), krátce je připomenou a zrekapitulují.

NÁZEV AKTIVITY: ENTROPA

Pomůcky: video o Entropě Davida Černého, notebook s připojením na internet, link na video:

<https://www.youtube.com/watch?v=HXzEMAEKT8k>

Cíle aktivity (co si mají žáci z aktivity odnést): Žáci zjistí, že stereotypy ve vnímání jednotlivých států jsou stejně běžné jako v případě vnímání minoritních skupin.

Postup/zadání aktivity:

Lektor naváže na pojem stereotyp – jeden z pojmů z předchozí dílny. Může ověřit, zda si žáci pamatují, co stereotyp znamená, a jestli je napadají nějaké vlastní příklady. Pak pokračuje: **Ted' se podíváme na video, které pracuje se stereotypy namířenými proti jednotlivým evropským státům.**

Představí krátce umělecké dílo Entropa: **Entropa je dílo vytvořené českým umělcem Davidem Černým u příležitosti českého předsednictví Evropské unie v roce 2009. Dílo bylo vystaveno před budovou Evropské unie, znázorňuje její členské země a zkratkou je představuje ve formě obří stavebnice.** (Během popisu Entropy se dá promítnout tento obrázek: http://kultura.idnes.cz/foto.aspx?foto1=JAZ2b2bb9_3.JPG)

Lektor se zeptá, zda žáky napadá nějaký stereotyp symbolizující některou ze zemí EU (např. Německo, Polsko, Slovensko, Rakousko). Nechá žáky krátce vyjádřit a vyzve ke společnému zhlédnutí toho, jak symboly pojal umělec.

Pustí video – buď celé, nebo je možné zastavovat u jednotlivých zobrazení států. Žáci tipují, kterých zemí se umělcovo zobrazení týká, a hledají důvody, proč byl stát znázorněn právě tímto způsobem (doporučuje se vybrat jen některé země a nerozebírat každý symbol).

Následuje reflexe:

- + Co jste viděli? Jak byste Entropu popsali někomu, kdo o ní nic netuší?

- + Jak byla znázorněna ČR? Odpovídá to podle vás realitě?

Lektor rozdělí třídu do trojic a napíše na tabuli otázku, kterou žáci ve skupinách diskutují, odpovědi zapisují na arch papíru:

Slyšeli jste nějaké stereotypy (nálepky) týkající se Čechů nebo Češek? Jaké?

Lektor dá skupině na zpracování pár minut, poté se žáci vrátí do kruhu a mluvčí skupin prezentují výsledky. Lektor zapisuje na tabuli nebo flipchart seznam postřehů žáků.

Poté třídu vyzve: **Zvedněte ruku (postavte se), pokud o vás platí, že...** (a doplňuje podle seznamu jednotlivé postřehy, ke kterým žáci došli). Je-li seznam dlouhý, vyzkouší s žáky jen některé jejich výroky, aby hra neztratila dynamiku. V reflexi by mělo zaznít, že ačkoli se výroky týkaly Čechů obecně, je zjevné, že pro všechny neplatí (nikdy se nehlásí všichni).

Lektor se ptá: **Stalo se vám někdy, že vás někdo „onálepkoval“? Jak jste se cítili? Jak jste na to reagovali? Jaké důvody máme k tomu, že zobecňujeme nějaký fakt a vztáhneme ho na celou skupinu? Kdo nebo co nás ovlivňuje? Odkud čerpáme informace pro svá tvrzení?** (odpovědi na poslední otázky lektor píše na flipchart, v další aktivitě na seznam odkáže; vede žáky k tomu, aby v seznamu nechyběla média).

NÁZEV AKTIVITY: ÚTOK V BŘECLAVI

Pomůcky: počítač, dataprojektor a připojení k internetu, powerpointová prezentace

Cíle aktivity (co si mají žáci z aktivity odnést): Rozvíjet u žáků porozumění tomu, jaké příčiny a dopad může mít konkrétní mediální sdělení, a posilovat u žáků schopnost kritického myšlení ve vztahu k informacím, které přijímají z médií.

Poznámka: Žáci už kauzu patrně nebudou znát, díky čemuž je možné využít nečekané pointy. Pokud by se přesto pamětník našel, lektor ho poprosí, aby se zdržel aktivní účasti, požádá ho, aby se stal pozorovatelem reakcí spolužáků a neprozradil vyústění kauzy.

Postup/zadání aktivity:

Lektor uvede aktivitu například takto:

Zabývali jsme se tím, jak mohou být onálepkováni evropské země včetně nás, Čechů, a zjistili jsme, jak nepříjemné může být, když nás někdo ve smyslu nálepky dopředu hodnotí. Také jsme přemýšleli o tom, kdo nebo co nás ovlivňuje při vytváření stereotypů a že jedním z těchto vlivů jsou média. Na ně se teď zaměříme podrobněji, budeme se zabývat konkrétní situací. Po částech budeme společně sledovat úryvky z českých médií popisujících průběh události v Břeclavi z roku 2011 (pozor, nevyzradit, jak to dopadne).

Lektor použít z prezentace jednu fázi po druhé a klade níže uvedené otázky. Sleduje jimi **fakta**: co se podle informací v příspěvku/titulku stalo; **pocity**: jak na vás příspěvek/titulek působil? Jaké emoce vzbuzuje a proč? Jak bude příběh pokračovat?

Události jsou číslovány, lektor heslovitě zaznamenává na tabuli nebo flipchart k jednotlivým fázím datum a co se stalo (podle tučných titulků). Odpovědi žáků nekomentuje. U fáze 1 (která

pojednává o oznámení chlapce) zapisuje odpovědi na tabuli a v závěrečné reflexi s nimi pracuje.

Fáze 0: Událost v Břeclavi půl roku před útokem

<http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Romove-utoci-i-na-Breclav-Mistni-se-boji-chodit-na-vlak-210369>

Lektor:

- + Jaká je podle vás atmosféra v Břeclavi?

Fáze 1: Oznámení chlapce, že byl napaden třemi Romy

http://zpravy.idnes.cz/matka-chlapce-zbiteho-chlapce-romy-v-breclavi-varuje-pred-dalsimi-utoky-1nd-/krimi.aspx?c=A120417_102745_brno-zpravy_bor

Lektor:

- + Jaké pocity ve vás zpráva vyvolává? (Lektor pocity zapisuje na tabuli nebo flipchart.)

Fáze 2: Demonstrace proti Romům a na podporu napadeného chlapce

<http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/172993/breclav-na-nohou-extremiste-na-pochodu-za-zbiteho-petra-15.html>

Lektor:

- + Co se podle článku v Břeclavi stalo? Na koho má oznámení chlapce dopad?

Fáze 3: Vyjádření místních Romů

http://www.lidovky.cz/nemame-s-utokem-nic-spolecneho-brani-se-romove-z-breclavi-pe6-/zpravy-domov.aspx?c=A120421_182144_ln_domov_ape

Lektor:

- + Jak zareagovali Romové? Co si o jejich vyjádření myslíte?

Fáze 4: Chlapec změnil výpověď

<http://www.novinky.cz/krimi/268447-chlapec-z-breclavi-si-utok-romu-vymyslel-zranil-se-sam.html>

Lektor:

- + Jaké pocity máte teď? (Lektor opět pocity zapisuje do druhého sloupce vedle pocitů z první fáze.)

V závěrečné reflexi lektor může využít tyto otázky:

- + Jak celá fáma vznikla? Na koho měla dopad?
- + Proč chlapec označil jako viníky konkrétní skupinu Romů, a ne jinou skupinu lidí?
- + Jak se liší vaše pocity na začátku (fáze 1) a na konci (fáze 4)? (Lektor pracuje se seznamy na tabuli nebo flipchartu.)
- + Jakou roli měla ve vyhocení situace média?
- + Jak na vás celý případ působí? Co si z něho odnášíte? Některé postřehy, poznámky?

Reflexi je vhodné uzavřít tím, že média mají vliv na utváření našich názorů (a akcí).

Dále se lektori ptají:

Jak můžeme s informacemi z médií pracovat? Napadají vás nějaké tipy?

Lektori mohou pomoci možnými odpověďmi:

1. Sledovat **zdroj článku** i to, kdo za médiem stojí – mohou to

- být např. white-media.info, parlamentnilisty.cz – neonacisté; aeronet.cz, ac24.cz – proruské weby apod.
2. Ověřit stejnou informaci z **více zdrojů** (webů)
 3. Kdo v příspěvku mluví? Jsou zastoupeny všechny strany (i ty obviněné?)
 4. Jaký jazyk je použit – v titulku, v článku? (viz níže)

INFORMACE PRO LEKTORY:

Úryvek z textu Kateřiny Kadlecové Jazyk médií zpracovaný pro Analýzu způsobu zobrazování Romů v severočeských médiích, MKC, 2015:

Podívejme se na jazykové prostředky, které **ve zvýšené míře nesou ideologii** a které tedy ovlivňují a tvarují náš názor. Jsou to především plnovýznamová slova (tedy pochopitelně ne předložky, spojky, částice):

Pozor, příklady jsou hypotetické, nebyly excerpovány z tisku!

~ **Podstatná jména** – je rozdíl, když napíšeme: *Dvojice mužů byla zadržena policejní hlídkou. / Dva Romové byli zadrženi policejní hlídkou. / Duo cikánů bylo zadrženo policejní hlídkou.* – První věta je korektní, druhá nikoli, poslední je psána s despektem, výsměchem a pohrdáním.

~ **Přídavná jména a slovesa** – zcela totožnou skutečnost může vystihovat sousloví „agresivní Rom“ / „asertivní muž“; je na novináři, jak situaci popíše – „*Nemáte právo žádat po mně průkaz totožnosti, když chci jen koupit sobě a svému synkovi lístek na koupaliště!*“ *vyjel na pokladní agresivní Rom.* X „*Nemáte právo žádat po mně průkaz totožnosti, když chci jen koupit sobě a svému synkovi lístek na koupaliště,*“ *ohradil se proti požadavku pokladní asertivní muž.*

Když už jsme se ocitli u nemístného **uvedení rasové příslušnosti**, dovolte mi ocitovat jeden mezititulek z rozšířené zprávy z Děčínského deníku, z textu s názvem Děčín: Noční napadení na sídlišti!. Mezinadpis „Romové dohlídnou“ nevhodně zdůrazňuje etnicitu, navíc ve chvíli, kdy věta navazuje na negativní referenci. Představme si situaci, kdy by na místě slova „Romové“ stálo „běloši“, „černoši“ nebo „židé“. Vzhledem k tolikrát prokázané nespravedlivé diskriminaci druhých zmíněných a k holocaustu třetích v řadě by tyto obraty nepřicházely v úvahu z důvodů etických a konvenčních. U prvního případu by zmínění rasy bylo jaksi redundantní a působilo komicky, i vzhledem k tomu, že v Česku příslušníci bílé rasy představují většinu. Při zdůrazňování etnicity u Romů, sloužícího ideologii kontradikce, si etickou stránku věci řada žurnalistů (a uživatelů jazyka obecně) dosud neuvědomuje.

~ Ideologii dále nesou **zájmena** – napíše-li šéfredaktor v úvodníku: „*Myslíme si, že Romové s námi žít v jednom městě nemohou,*“ je to jiné, než kdyby použil jednotné číslo u slovesa a zájmena. Takto se zaštiťuje hypotetickou skupinou, která je stejného názoru, a výpověď má zdánlivě větší sílu a váhu – jen díky jedinému přidanému písmenku v koncovce slovesa.

~ Nízký a vysoký styl, spisovnost/nespisovnost, formálnost/neformálnost – představte si, jak novinář cituje romského demonstranta. Nahrávku jeho hlasu může z diktafonu přepsat buď doslova, nebo ji stylově upravit, jak se to v praxi běžně dělá:

„*Dyk sme nikomu nic neudělali, more, spěj nám tady malý děti a voni nám tu maširujou pod oknami jak za Hitlera!*“ X „*Nikomu jsme přece nic neudělali. Spí tady malé děti a oni nám pochodují pod okny jako za Hitlera.*“ Citace ve vyšším stylu vzbudí větší důvěru, sympatie, porozumění; první citace naopak poukazuje na domnělou nevzdělanost, jednoduchost mluvčího.

~ Ideologii obsahují **metafory a jiné básnické prostředky, hyperboly či literární nadsázky, idiomy a frazémy** (přísloví, rčení, pořekadla, ustálená slovní spojení) **užívané zpravidla ironicky, intertextové reference, citace a argumenty.**

~ Roli hrají i **interpunkční znaménka** na konci vět – ať už otazníky u řečnických otázek, nebo vykřičníky u exklamací. Podívejme se na titulek zprávy Děčín: *Noční napadení na sídlišti!*. Kritického čtenáře by měl zarazit a varovat – vykřičník za nadpisem není pro celkové porozumění textu nezbytný a jeho přítomnost slibuje dávku emocí, jež budou v textu obsaženy. Tento stav je pro žánr zprávy nežádoucí a naznačuje, lidově řečeno, bulvární charakter materiálu.

~ S bulvárností a populismem souvisí i **bojová rétorika článků** – emocemi nabitě výrazy a sousloví jako „*bojovat s minoritami a vyhnat je za hranice města,*“ „*sousedská válka proti cikánům,*“ „*před jejich domy to vypadá jako na bitevním poli, jako by to tam rozjezdily tanky*“ atd. dobré atmosféře v obci nepomohou.

EVALUACE

Pomůcky: papír A5, propisky

Cíl:

Žáci si uzavřou dílnu a přeloží si to, co prožili, do vlastních slov

Postup/zadání aktivity:

V úplném závěru dílny dostanou žáci čas, aby lekci zhodnotili. Každý z nich zodpoví písemně 3 otázky (níže) – lektori je mohou napsat na tabuli. Lektori připomenou, že hodnocení je anonymní a slouží jen jako podklad (byť důležitý) pro další dílny.

> **Otázky pro žáky:**

1/ **Co mě v dílně překvapilo:**

2/ **Co si zapamatuji:**

3/ **O čem chci více přemýšlet:**

DOPLŇKOVÁ AKTIVITA NÁZEV AKTIVITY: HRANICE

Pomůcky: papírová páska

Cíle aktivity (co si mají žáci z aktivity odnést): Žáci si uvědomí, že lidé často reagují na řešení problému silou a leckdy ani neuvažují o eventualitě spolupráce, která umožní najít řešení pro obě strany.

Postup/zadání aktivity:

Lektor rozdělí skupinu na dvě poloviny. Na vyklizeném středu místnosti naznačí hranici rozdělující prostor na dvě části. Na podlahu je možno přilepit kobercovou pásku nebo použít po-

ložené lano. Oběma skupinám lektor sdělí instrukci tak, aby to druhá skupina neslyšela. Lektor oběma skupinám řekne, že si mají vybrat název skupiny a bojový pokřik.

Úkol: Vaším cílem je dostat lidi z druhé skupiny na vaši půlku.

Skupiny si stoupnou podél čáry každá na své polovině čelem proti sobě. Na pokyn lektora hra odstartuje. Aniž by lektor průběh hry nějak ovlivňoval, velmi pravděpodobně to přes nejrůznější formy přesvědčování skončí přetahováním s různou mírou fyzického kontaktu.

Lektor musí hlídat a včas umět striktně utnout projevy otevřené agrese a násilí. Jakmile hra ztrácí na dynamice, nebo se naopak zvrhává v otevřenou potyčku, lektor hru ukončí a požádá všechny, aby zůstali stát na svých místech, ale už se o nic dalšího nepokoušeli.

Review:

Než lektor prozradí pozadí hry, zeptá se žáků:

- + Co vás na aktivitě překvapilo?
- + Je něco, co vám připadalo těžké nebo jednoduché? Co?
- + Co podle vás způsobuje, že jste zvolili tento způsob řešení situace?
- + Jsou nějaké další varianty, jak situaci řešit?

Lektor poté nechá žáky posadit se na svá místa v kruhu a ještě dokončí předchozí vysvětlení situace zobecněním. Lektor pro všechny nahlas vysvětlí to, že obě skupiny dostaly identické zadání a že je možné situaci řešit i tak, že se týmy domluví a prohodí se.

Doplňující dotazy jsou:

- + Vyskytují se nějaké podobné situace v běžném životě, které vám hra připomíná?
- + Můžete uvést příklad? (Pokud si žáci nevědí rady, lektori mají připravený příklad, ideálně z vlastního života, příp. nějakého svého známého.)
- + Který způsob řešení – prohození se a domluva vs. přetahování – je rychlejší a výhodnější pro obě strany?
- + Vidíte provázanost s životem ve společnosti? Jakou?

Na tomto místě mohou lektori uvést, že stejně jako ve hře i v běžném životě vidíme řešení pomocí síly jako první. Doplň, že obdobně lze vidět i soužití s menšinami anebo aktuálně s uprchlíky: soutěžíme s nimi o zdroje, peníze, prostor apod. Je ale možné se domluvit na spolupráci a nastavit pravidla tak, aby vydělaly obě strany. Je vhodné poukázat na to, že lidé primárně reagují „soutěživě“, což se u nepřátelsky vnímaných skupin může vyvinout v konfliktní reakci. Lidé mohou volit pro ně nejjednodušší řešení – násilí, ale problém tím vůbec neřeší.

Ukázka okamžitého napadení názorového oponenta v diskuzi: <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/c9/4c/a2/c94ca2e5a49c7953a4b85cba06acd2b7.jpg>

Ukázky konfliktních vět:

- + Dva diskutéři, kteří se hned napadnou.
- + Místo tématu, jak uprchlickou krizi řešit, se okamžitě vzájemně napadají a o tématu nediskutují.
- + Tak je to i ve společnosti: místo diskuze o řešení dochází k osočování druhého.

Zobecnění:

Čára uprostřed (hranice) je symbolem celého hate speech.

Lektor klade otázky:

- + Komu pomáhají nenávistné projevy v diskuzích?
- + Komu kdy nenávist v diskuzi prospěla?
- + Vyřešila někdy nenávistná diskuze problém?

Lektor může upozornit na to, že diskutující prostřednictvím nenávisti ventilují agresi, osobní problémy, strach, či se snaží účelově postavit mezi lidi zeď, rozdělit je na „my“ a „oni“, „horší“ a „lepší“. To, co dělají lidé, kteří hate speech vyvrací, je, že tuto zeď zase rozebírají a navracejí lidi k sobě takové, jací jsou. Je to nekonečný proces: zeď stále někdo staví a je potřeba co nejvíce lidí, kteří ji zase rozebírají. Jen tak se daří držet společnost dál od váleku a zajistit pokojné soužití všech.

Není možné přistupovat k oponentům v diskuzích stejně jako „hateři“, kteří jen sdělují nenávist či navrhuji jednoduchá řešení (vyhladit, odstěhovat, zbít apod.). Jak je možné tedy v diskuzi proti haterům obstát? Co může být silnou stránkou oponenta?

MÍSTO PRO VAŠE POZNÁMKY

5. Dílna 3

#13

Trvání: 90 minut.

Cíle dílny: Osvojit si konkrétní mechanismus, jak na hate speech reagovat.

Časový harmonogram (viz tabulka):

Úvod	5 min.
Aktivita: Senioři	20 min.
Jak zacházet s hate speech	15 min.
Příběhy dobré praxe	10 min.
Co konkrétně můžeme dělat?	30 min.
Evaluační a závěr	10 min.

ÚVOD

Pomůcky: lepíky, fixy

Cíl:

Lektoři a žáci se připraví na dílnu (uspořádání třídy, vytvoření jmenovek atd.).

Postup/zadání aktivity:

Lektoři připraví učebnu (židle do kruhu, lavice ke stranám apod.). Rozdají žákům bílé lepící štítky a fixy a každý si vytvoří svou jmenovku. Po přivítání s žáky lektoři zrekapitulují, co se dělo minule.

Mohou to udělat následovně:

V předchozí dílně jsme se zabývali tím, jaké má naše vlastní chování dopad na ostatní lidi a jakou roli v tom hrají média. Dnes se zaměříme na jednu ze skupin, které se hate speech týká, a podíváme se, jak na nenávislné projevy na internetu (ale i mimo něj) můžeme reagovat. Ani tentokrát vás nečeká přednáška, vítáme zapojení všech, včetně dotazů v kterékoliv části.

Lektoři připomenou, že dílna trvá opět dvě vyučovací hodiny, že

proběhne bez přestávky, ale pokud si někdo potřebuje odskočit, není to problém.

Pokud lektoři pracovali v předchozích dílnách s pravidly (body), krátce je připomenou a zrekapitulují.

NÁZEV AKTIVITY: SENIOŘI

Pomůcky: nápisy ano a ne, powerpointová prezentace

Cíl aktivity: prohloubit u žáků porozumění hate speech na konkrétní skupině a zprostředkovat jim možnosti, jak na hate speech reagovat.

Postup/zadání aktivity:

Lektoři promítnou v powerpointu následující článek, který je popisem facebookové skupiny Jejich revírem je Kaufland, jejich tempo je vražedné. Stránka má téměř 300 tis. lajků:

„Jejich revírem je Kaufland, jejich tempo je vražedné. Jejich protivníci jsou mládež, vysoké ceny a schody...”

Šli jste někdy kolem Kauflandu brzy ráno?

Důchodci stepují před vchodem už půl hodiny před otvírací dobou. Copak se opravdu musí k těm rohlíkům dostat jako první?

Jít tam dopoledne žádá také notnou dávku trpělivosti, s košíkem nepočítejte a naopak se připravte na vchod zatarasovaný nákupními košíky uchopenými pevně v rukou klábosících důchodců.

O prodrání se ke kousku zeleniny raději nemluvit, to je obecně známá nejkritičtější zóna. Někdy si říkám, že nebude trvat dlouho a Kaufland se stane obchodem výhradně důchodcovským. Ostatní budou prostě vytlačeni.

Víte, co je hypermarketová turistika? Napadlo vás, proč důchodci neustále nakupují, a to klidně i třikrát denně? Chodí po velkých nákupních centrech, jako by byli na procházce, hlavně v zimě, kdy je

venku náledí. A tady se dostávám k hlavnímu problému a důvodu nekonečného nakupování.

S ostatními nakupujícími se po čase sprátelíte a hned tu máme alespoň nějaké zpříjemnění stereotypního dne. Zajímavou možností je ještě nasednout do autobusu nebo tramvaje, čehož často škodolibě využívají k tomu, aby záměrně znemožnili mládeži si v autobusu sednout."

Mezitím lektori na protilehlých stranách třídy umístí nápisy „ANO“ a „NE“ tak, aby mezi nimi byla pomyslná přímka. Jakmile žáci příspěvek přečtou, předá jim lektor pokyny k pokračování aktivity.

Může to udělat takto:

Budu vám postupně číst několik tvrzení. Ve třídě jsou na okrajích pomyslné přímky umístěny nápisy ANO a NE. Po přečtení každého výroku si na tuto pomyslnou čáru stoupnete tak, abyste vyjádřili svůj osobní postoj. Pokud někdo naprosto souhlasí, nebo naopak naprosto nesouhlasí, stoupne si hned pod nápis ANO, nebo NE. Pokud někdo neví, stoupne si doprostřed. Ostatní si stoupnou tak, aby vyjádřili míru svého souhlasu nebo nesouhlasu.

Výroky k přečtení:

Článek mě pobavil.

Článek mě pobouřil.

Článek se týká i mé babičky/mého dědečka.

Lektor si všímá především situací, kdy se žáci staví do opačných pozic (např. článek mě pobavil – ANO, a článek se týká mé babičky – NE).

Krátká reflexe:

Probíhá už při samotné aktivitě, kdy se lektor ptá žáků na důvody jejich umístění na škále.

- + Proč stojíš právě na tom místě, kde jsi? Co tě pobavilo/pobouřilo? Proč je pro tebe těžké vytvořit si jasný názor?

Žáků, které článek pobavil, ale kteří na poslední otázku odpověděli záporně, se lektor ptá:

- + Proč se článek tvé babičky netýká? V čem je rozdíl?

Lektor na závěr aktivitu shrne např. slovy:

Z vašich odpovědí je jasné, že když někoho známe, většinou ho do anonymní skupiny, která je terčem posměchu nebo hate speech, nezahrneme. Zobecnění, čili přiřazení jednoho rysu všem příslušníkům určité skupiny, je mnohem snadnější, když se neznáme. Proto jednou z možností, jak se zobecněním pracovat, je nevnímat skupinu jako jednotlivý, homogenní celek – vždy je tvořena různými lidmi s jedinečnými vlastnostmi.

NÁZEV AKTIVITY: JAK ZACHÁZET S HATE SPEECH

Pomůcky: papír, propisky, počítač, powerpointová prezentace

Cíl:

Zprostředkovat žákům možnosti, jak na hate speech reagovat.

Postup/zadání aktivity:

Lektor rozdělí třídu do skupin po 3–5. Každá skupina dostane arch flipchartového papíru, na který žáci během několika mi-

nut zanesou své vlastní nápady, jakými způsoby se dá na hate speech reagovat. Během dalších pěti minut první skupina své nápady prezentuje, ostatní jen doplní, co ještě nebylo řečeno. Lektor vše zapisuje na tabuli nebo flipchart, nakonec doplní chybějící možnosti – viz tento seznam:

- nekomentovat vůbec, nereagovat
- sdílet s vlastní reakcí (tady pozor – doporučení je reagovat jen v případě, že se toho dopouští nějaký váš známý, nebo někdo z vašeho okolí – nedoporučujeme reagovat v anonymních fórech)
- komentovat – argumentovat
- komentovat – s humorem
- nahlásit příspěvek na facebook
- odejít ze skupiny

Nakonec lektor promítá výroky, které pocházejí z výše zmíněné facebookové stránky. Studenti ze seznamu na tabuli vybírají z možností, jak na konkrétní projevy reagovat.

- + „Ty vole, clovek jde pro zas*any rohliky a nez se probere prez ty babky co se zastavej ve prostred ulicky a zacnou kafkat...tak zapomene co chce koupit :D“
- + „Toz sem byl dneska v kauflandu a vypadalo to jako kdyby se domov duchodcu rozhodl vyjit na prochazku bylo to neco strasneho.“
- + „DŮCHODCI Z ČR BUZERUJÍ, HLEDAJÍ SLEVY A SEDÍ V AUTOBUSECH VE DNE V NOCI.“
- + „Všechny prachy vyžerou oni a my abysme si na důchod spořili... A když vidím v televizi, jak jsou nenažraný a ještě jim to nestačí, zvedá se mi žaludek.“
- + „Důchodci jsou nechutná, krutá a nepřející pakáž“

Reflexe:

Lektor upozorní, že anonymita na internetu umožňuje pisateli vyjadřovat se mnohem více bez zábrán a odpovědnosti za jeho výroky. Jejich autor nepřemýšlí, zda jeho tvrzení někoho neuráží, či zda nemůže podnítit další šíření nenávisti.

PŘÍBĚHY DOBRÉ PRAXE

Humor:

www.hatefreeculture.org

V případě, že je v dílně dostatek času, lze promítnout i následující příklady:

Vyjádření vlastního názoru:

Youtuber Naprosto retardovaný: Proč snášet? (video od žáka SOU, známý pod nickem jako Naprosto retardovaný), leden 2015

<https://www.youtube.com/watch?v=2R9tEjzaLww>

Kateřina Hubená: Bublíny, 2014

<https://www.youtube.com/watch?v=dcu5RwkQdUU>

Konkrétní akce:

Bourání mezigeneračních bariér (Střední škola a Jazyková škola s právem jazykové zkoušky, Volyně)

<http://www.activecitizens.cz/2013/09/bourani-mezigeneracnich-barier/>

Otevřete oči, ne peněženku:

<http://www.activecitizens.cz/2014/01/otevrete-oci-ne-penezku/>

NÁZEV AKTIVITY: CO KONKRÉTNĚ MŮŽEME UDĚLAT MY SAMI?

Pomůcky: papíry, propisky

Cíle aktivity: Nabídnout žákům první prostor pro úvahy nad tím, co by sami mohli ve svém okolí (např. škole) udělat.

Lektor začne následující aktivitu otázkou:

Existuje nějaký projev vůči skupině lidí (menšině), který vás štví? Na jakou skupinu je namířen?

Lektor sepisuje skupiny na tabuli (může jít např. o Romy, bezdomovce, seniory, uprchlíky ad.). Žáci ve skupinkách dostanou k dispozici velký arch papíru a propisky (fixy) a namalují si na celou plochu velký pětilístek (lektor ho může nakreslit na tabuli).

Žáci ve skupině diskutují a vpisují do každého z lístků odpovědi na následující otázky:

1/ Je nějaký projev vůči skupině lidí (menšině), který vás štví? Na jakou skupinu je namířen? (skupina, kterou si vybrali)

2/ Jak je skupina českou společností vnímána?

3/ Jak skupinu vnímáte vy?

4/ Co by se obecně dalo udělat pro to, aby skupina byla společností vnímána tak, jak ji vidíte vy?

5/ Co konkrétně můžete udělat vy?

Lektor dá žákům na zpracování 20 minut a poté skupiny nechá prezentovat, k čemu došly. Zaznamenává si výsledky a přidá je do evaluace.

Lektoři dodají, že s těmi, kteří budou mít zájem svoji aktivitu realizovat, bychom rádi spolupracovali dále a že pro ně připravujeme jednodenní setkání, kde bude větší prostor nápady rozvinout. Pokud mají zájem o informace o tomto setkání, ať na sebe napíší emailovou adresu (lektor pošle papír formátu A4, kam žáci napíší svůj email, a poté ho pošle do MKC).

EVALUACE

Pomůcky: papír A5, propisky

Cíl:

Žáci si pro sebe uzavřou cyklus dílen a přeloží si to, co prožili, do vlastních slov

Postup/zadání aktivity:

Na úplný závěr dílny dostanou žáci čas, aby zhodnotili celý cyklus. Každý z nich na zvláštní arch papíru odpoví písemně na pět otázek (níže) – lektori je mohou napsat na tabuli. Lektori připomenou, že hodnocení je anonymní, a odnesou si ho s sebou.

> Otázky pro žáky:

1/ Co si ze všech dílen zapamatuji:

2/ Co bych potřeboval/a více probrat:

3/ Co nestálo za nic:

4/ Co bylo opravdu super:

5/ Vzkaz pro lektory:

ZÁVĚR

Lektori všem žákům poděkují za jejich účast na všech dílnách a s žáky se rozloučí. Pokud chtějí, nechají žákům na sebe kontakt pro případné dotazy, mohou přidat facebookovou stránku Multikulturního centra Praha.

Ageismus – projevování negativních až nenávistných postojů a stereotypů motivované věkovým rozdílem. U mladých lidí může jít například o nadávky na starší osoby, které vnímají jako „překážející“ nebo parazitující na sociálním systému. U starších lidí může jít např. o stížnosti na nemravnost a hluchost mladých lidí.

Anticiganismus / cikanofobie – negativní postoj či projev nenávisti vůči Romům, často postavený na zevšeobecnění.

Antisemitismus – negativní postoj a projev nenávisti vůči židům, mnohdy postavený na předsudcích a mýtech, velmi často ve spojení s konspiračními teoriemi.

Argumentační fauly – manipulativní a zavádějící argumentace používaná při diskuzi (přehled argumentačních faulů zde: <http://www.obcanskvezdelavani.cz/work/ke-stazeni/argumentacni-fauly-A4-barva.pdf>)

Dangerous speech (nebezpečný projev) – projev, který může vytvořit podmínky pro vznik násilí nebo zesilovat násilí jedné skupiny vůči druhé. Je vyřčen v určitém (často vypjatém) sociohistorickém kontextu (uprchlická krize) a je šířen mluvčím, který má autoritu, je veřejně známý, má vliv na publikum a vyzývá ho k akci (je rozdíl, když Franta Vopička v hospodě nebo na facebooku řekne, že zdravé děti a děti s postižením by se neměly vzdělávat ve společné třídě, a když něco takového veřejně pronese prezident).

Diskriminace – je jednání, při němž ve srovnatelné situaci s jednou osobou zacházíme méně příznivě než s jinou, a to například z důvodu etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání nebo světového názoru.

Právo na rovné zacházení je stanoveno antidiskriminačním zákonem. Zakazuje diskriminaci v zaměstnání, podnikání, vzdělání, sociální oblasti, zdravotní péči, poskytování zboží a služeb včetně bydlení a ve veřejné správě. Pro bližší informace: http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/Co_je_to_diskriminace.pdf

Extremismus – jednání či přístup založený na přehánění, radikálních názorech a nabízených řešeních. Extremisté často používají slova jako zrada, trest, pořádek, konec apod. a volají po systémových změnách (vytvoření paralelního systému soudů, větší kontrola společnosti i jednotlivců, odsouzení vlády atd.).

Fobie – slovo pocházející z řečtiny, které znamená strach či obavu. Lidé mohou mít fobie z přírodních úkazů, některých zvířat, ale i z lidí, davů, samoty či některých skupin, které se odlišují oblečením, životním stylem, barvou pleti, tradicemi nebo jen nářečím.

Hate [hejt] – z anglického slova nenávist, které se vžilo pro označení nenávistného projevu v online prostředí.

Hater [hejtr] – v online prostoru (diskuze pod články či na sociálních sítích) člověk, který napadá své oponenty, aniž by do diskuze věcně přispíval, často navrhuje násilné řešení problému či šíří nenávistné výroky o ostatních osobách či skupinách.

Hate speech [hejt spíč] – nenávistný projev, který šíří, podněcuje, podporuje a ospravedlňuje nenávist namířenou proti jednotlivcům i skupinám (např. ženám, homosexuálům, etnickým menšinám atd.).

Hoax [houx] – zpráva poplašného charakteru obsahující zkreslující informace, účelově upravené polopravdy nebo kombinaci polopravd a lží. Šíří se hromadně prostřednictvím e-mailů a sociálních sítí. Autor ani zdroj informace nebývá uveden. Místo toho se jako původce zprávy uvádí kamarád kamaráda, známý známého apod. O hoaxech kolujících v České republice je možné nalézt informace na www.hoax.cz.

Homofobie (příp. homofobie a transfobie) – diskriminující a nenávistné jednání či slovní projevy vůči osobám, u nichž je předpokládáno, že nejsou heterosexuální, tedy patří k tzv. sexuálním menšinám.

Islamofobie / antiislamismus – projev nenávisti vůči muslimům, často postavený na zevšeobecnění či obavách z terorismu.

LGBT nebo LGBTQIA – zkratka označující souhrnně lesby, gaye, bisexuální a transgender osoby, někdy také nepřesně označované jako sexuální menšiny; lesby, gayové, bisexuální, transgender, queer, intersexuální a asexuální osoby.

Populismus – snaha (obzvláště politiků) zalíbit se některým skupinám lidí a získat jejich volební hlas tím, že si vybírají citlivá témata z oblasti soužití s jinými skupinami, nepředkládají žádné reálné řešení problému, naopak navrhuji razantní postupy; také na sebe často upozorňují provokativními výroky.

Rasismus – ideologie, která tvrdí, že někteří lidé jsou nadřazení a jiní méněcenní z důvodu příslušnosti k určité rase a že „nadřazená“ rasa má právo „méněcennou“ rasu ovládat.

Sexismus – jakékoli předsudky a diskriminace na základě pohlaví. Více také na: <http://www.feminismus.cz/cz/clanky/co-je-to-s-e-x-i-s-m-u-s>

Stereotyp – navyklý způsob uvažování o druhých lidech, který přisuzuje skupinovou charakteristiku jednotlivci. Mohou vycházet z osobní zkušenosti, častěji jsou však převzaty z médií, facebooku, od kamarádů apod.

Trolling – vstupování do online diskuzí s cílem ovlivňovat ostatní svým názorem. „Troll“ často až obtěžujícím způsobem zveřejňuje (tzv. postuje) příspěvky k různým citlivým tématům (např. tématům týkajícím se rasismu) a snaží se vyprovokovat ostatní účastníky diskuze k emotivní reakci. Stejně tak může troll posílat příspěvky mimo téma (off-topic), hanlivé a urážlivé, a tím narušovat věcnou diskuzi. Nejlepší je trolly ignorovat. Bez odezvy nebudou mít důvod ve své činnosti pokračovat.

Xenofobie – nepodložený strach, nepřátelství a odpor k něčemu cizímu, především k příslušníkům různých ras, etnik, osobám vyznávajícím jinou víru nebo majícím odlišné postoje a názory.